

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ЭКОНОМИКА ЖӘНЕ БИЗНЕС ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ

*Дәріс сабағы.
Кәсіпорынның өндірістік
қуаты мен өндірістік
бағдарламасы*

Андабаева Гүлмира Кенжеғалиқызы

Дәріс сұрақтары

**1 КӘСІПОРЫННЫҢ ӨНДІРІСТІК ҚУАТЫ.
ӨНДІРІСТІК ҚУАТТЫ ЕСЕПТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ**

**2 КӘСІПОРЫННЫҢ ӨНДІРІСТІК
БАҒДАРЛАМАСЫ: МАЗМҰНЫ, ӨЛШЕУ
ТӘСІЛДЕРІ МЕН КӨРСЕТКІШТЕРІ**

Ұсынылған әдебиеттер

1. Андабаева Г.К. Кәсіпорын экономикасы: оқу құралы .- Алматы: Қазақ Университеті. 2021
2. Мейірбеков А.Қ. Кәсіпорын экономикасы: оқу құралы.- Алматы: Эверо. 2014.
3. Сабирова Р.К. Кәсіпорын экономикасы: оқу құралы. - Алматы: Экономика. 2009

*1 Кәсіпорынның
өндірістік қуаты.
Өндірістік
қуатты есептеу
әдістемесі*

**ҚУАТ – НАКТЫ КЕЗЕН
ІШІНДЕ ЖҮЙЕДЕН ЕН
ЖОҒАРЫ МҮМКІН ШЫҒУ
КОМПОНЕНТІ.**

Өндірістік қуат өндірістен шығу
нормасын анықтайды

ТЕК ӨНДІРІСТІК КҰРАЛ-
ЖАБДЫҚТАР МЕН АУДАНДАР
ЕСЕПКЕ АЛЫНАДЫ

*Өндірістік қуат түсінігі
анықтамасының екі тәсілі бар*

ӨНІМДІ ӨНДІРУГЕ КАТЫСАТЫН
ӨНДІРІСТІК РЕСУРСТАРДЫН
БАРЛЫК ТҮРЛЕРІ

***Кәсіпорынның
(цехтың,
учаскенің)
өндірістік
қуаты***

НАҚТЫ ӨНДІРІСТІК РЕСУРСТАР (ӨНДІРІСТІК ҚОНДЫРҒЫЛАР МЕН АУДАНДАР) ЖИЫНТЫҒЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ НАҚТЫ КЕЗЕҢ ІШІНДЕ НАҚТЫ САНДЫҚ ҚАТЫНАСТАР МЕН НОМЕНКЛАТУРАСЫ БОЙЫНША ЕҢ ЖОҒАРЫ МҮМКІН БОЛАТЫН ӨНІМ ӨНДІРІСІ

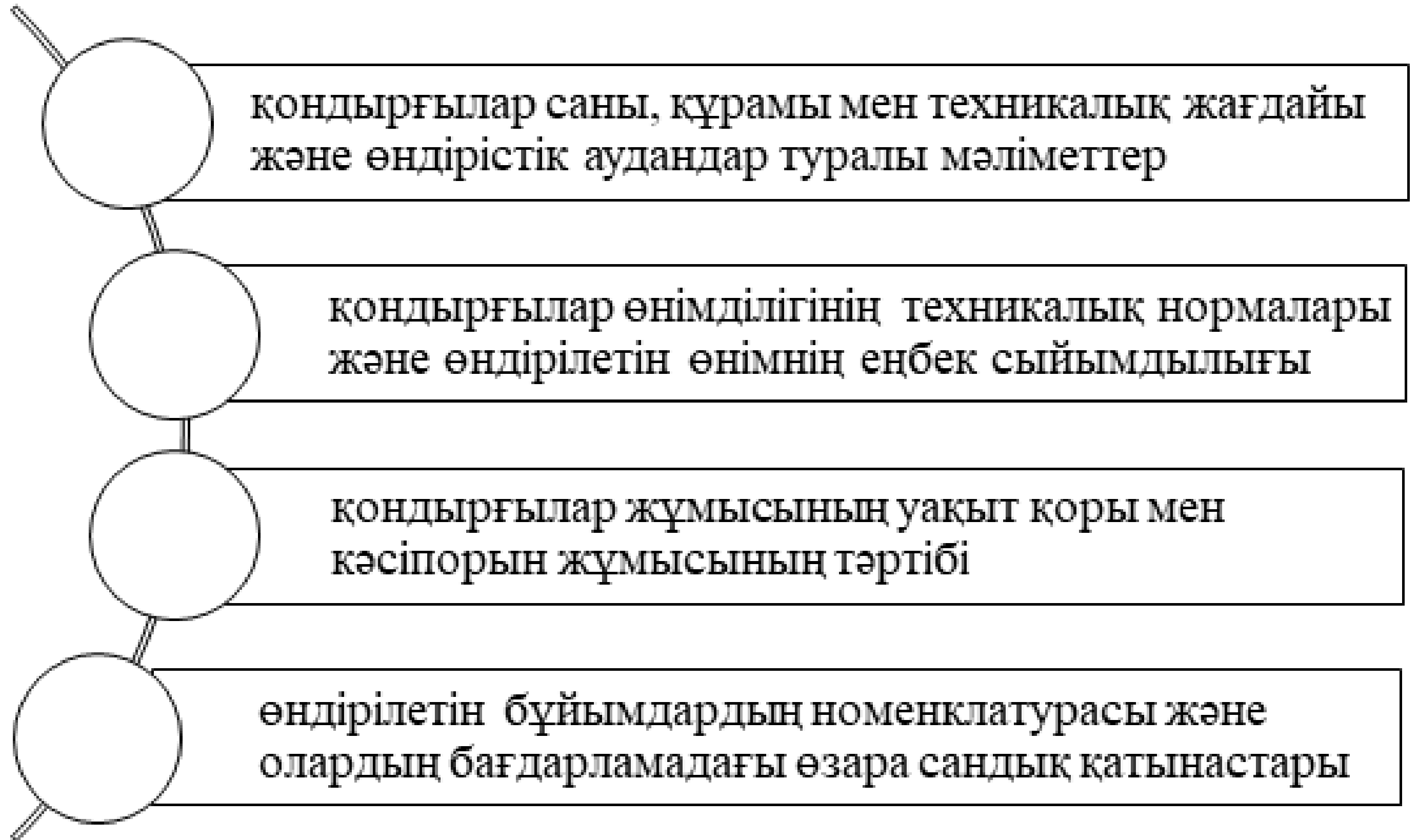
ҚУАТ КӘСІПОРЫНМЕН
НЕМЕСЕ
БӨЛІМШЕЛЕРМЕН
ӨНДІРІЛЕТІН ӨНІМ
БІРЛІГІМЕН
ӨЛШЕНЕДІ

ӨНІМ ӨНДІРІСІНІҢ
ЖҰМЫС УАҚЫТЫМЕН
ЕСЕПТЕЛІНЕДІ

*Өндіріс тек бір
өнім түрін
өндірсе*

*Өндіріс түрлі
өнім түрін
өндірсе*

Өндірістік
қуатты
есептеуге
қажетті
көрсеткіштер

ЕСЕПКЕ НЕГІЗГІ
ӨНДІРІСТІҢ БАРЛЫҚ
ҚОНДЫРҒЫЛАРЫ
АЛЫНАДЫ, СОНЫҢ
ІШІНДЕ
ЖӨНДЕУДЕГІ,
БҰЗЫЛЫП ҚАЛҒАН
ЖӘНЕ
ЖАҢАРТУДАҒЫ,
ЖҰМЫС
ІСТЕМЕЙТІНДЕРІ ДЕ
ЕСЕПТЕЛІНЕДІ

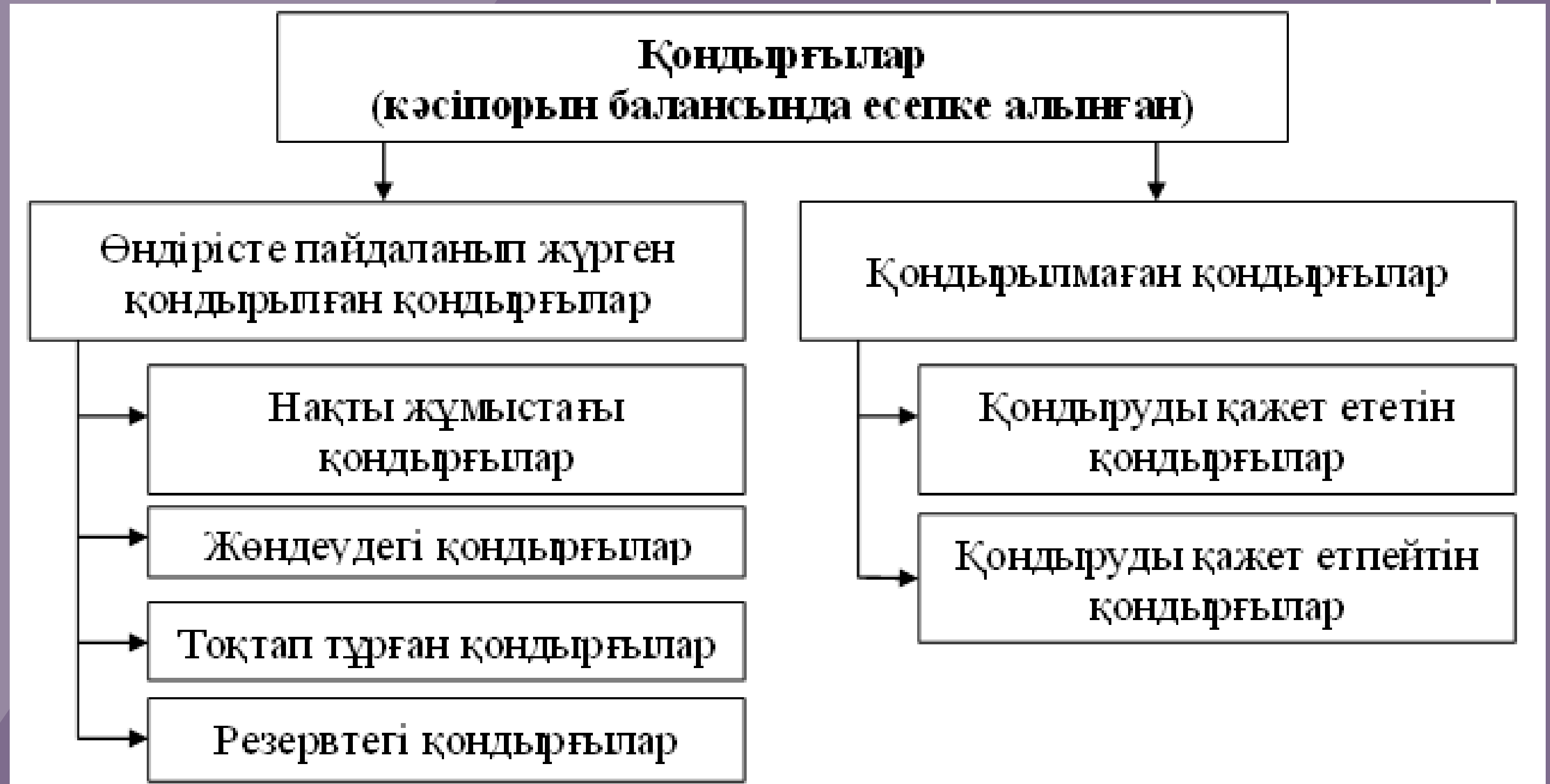
***Қондырғылар
саны, құрамы
мен
техникалық
жағдайы және
өндірістік
аудандар
туралы
мәліметтер***

ЖАҢАДАН ҚҰРЫЛАТЫН
КӘСІПОРЫНДАР ҮШІН
ҚОНДЫРҒЫЛАР
ӨНІМДІЛІГІНІҢ
ПАСПОРТТЫҚ НОРМАЛАРЫ
ҚОЛДАНЫЛАДЫ, АЛ
ӘРЕКЕТТЕГІ
КӘСІПОРЫНДАР ҮШІН –
ТЕХНИКАЛЫҚ
ТҮСІНІКТЕМЕСІ БАР
ӨНІМДІЛІК КӨРСЕТКІШТЕРІ
ҚОЛДАНЫЛАДЫ, ОЛАР
ПАСПОРТТЫҚ
НОРМАЛАРДАН ТӨМЕН
БОЛМАУЫ КЕРЕК

***Қондырғылар
өнімділігінің
техникалық
нормалары
және
өндірілетін
өнімнің еңбек
сыйымдылығы***

Қондырғылар

Құрамы

Қондырғы өнімділігінің нормалары

Қондырғы өнімділігінің нормалары

Паспорттық норма

Жоспарлы норма

Техникалық
түсініктемелі норма

Нақты норма

ЕСЕПТЕУЛЕРДЕ
ҚОНДЫРҒЫЛАР
ЖҰМЫСЫНЫҢ ЕҢ
ЖОҒАРЫ МҮМКІН
БОЛАТЫН
ЖОСПАРЛЫ
(ТИІМДІ)
ЖЫЛДЫҚ УАҚЫТ
ҚОРЫ
ЕСКЕРІЛЕДІ

*Қондырғылар
жұмысының
уақыт қоры
мен
кәсіпорын
жұмысының
тәртібі*

<i>Қондырғы жұмысының календарлы (номиналды) уақыт қоры (есепті кезеңдегі календарлы күндер санын 24 сағатқа көбейту, $365 \times 24 = 8760$ сағат)</i>		
<i>Қондырғы жұмысының режимді уақыт қоры (есепті кезеңдегі жұмыс күндер санын жұмыс сменасындағы сағаттың жалпы санына көбейту)</i>		Сменадан тыс уақыт
<i>Қондырғы жұмысының жоспарлы (тиімді) уақыт қоры</i>		Жоспарлы жөндеу жұмыстарының уақыт қоры
<i>Қондырғы жұмысының нақты уақыт қоры</i>		Тоқтап қалулар
<i>Қондырғы жұмысының уақыты</i>	Қосымша уақыттар	
<i>Қондырғының пайдалы уақыты</i>	Жарамсыз өнім уақыты	

ҚОНДЫРҒЫ ЖҰМЫСЫНЫҢ УАҚЫТ ҚОРЫ

ЕСЕПТЕУЛЕРДЕ
ӨНДІРІЛЕТІН
ӨНІМНІҢ
ЖОСПАРЛЫ
НОМЕНКЛАТУРАСЫ
МЕН
АССОРТИМЕНТІ
(ЕҢБЕК
СЫЙЫМДЫЛЫҒЫ)
ПАЙДАЛАНЫЛАДЫ

*Өндірілетін
бұйымдардың
номенклатура
сы және
олардың
бағдарламадағ
ы өзара
сандық
қатынастары*

Ассортимент

БЕЛГІЛІ БІР СИПАТТАМАҒА
СӘЙКЕС ТОПТАРҒА
БІРІКТІРІЛГЕН БЕЛГІЛІ БІР
ӨНІМ ЖИЫНТЫҒЫ

Номенклатура

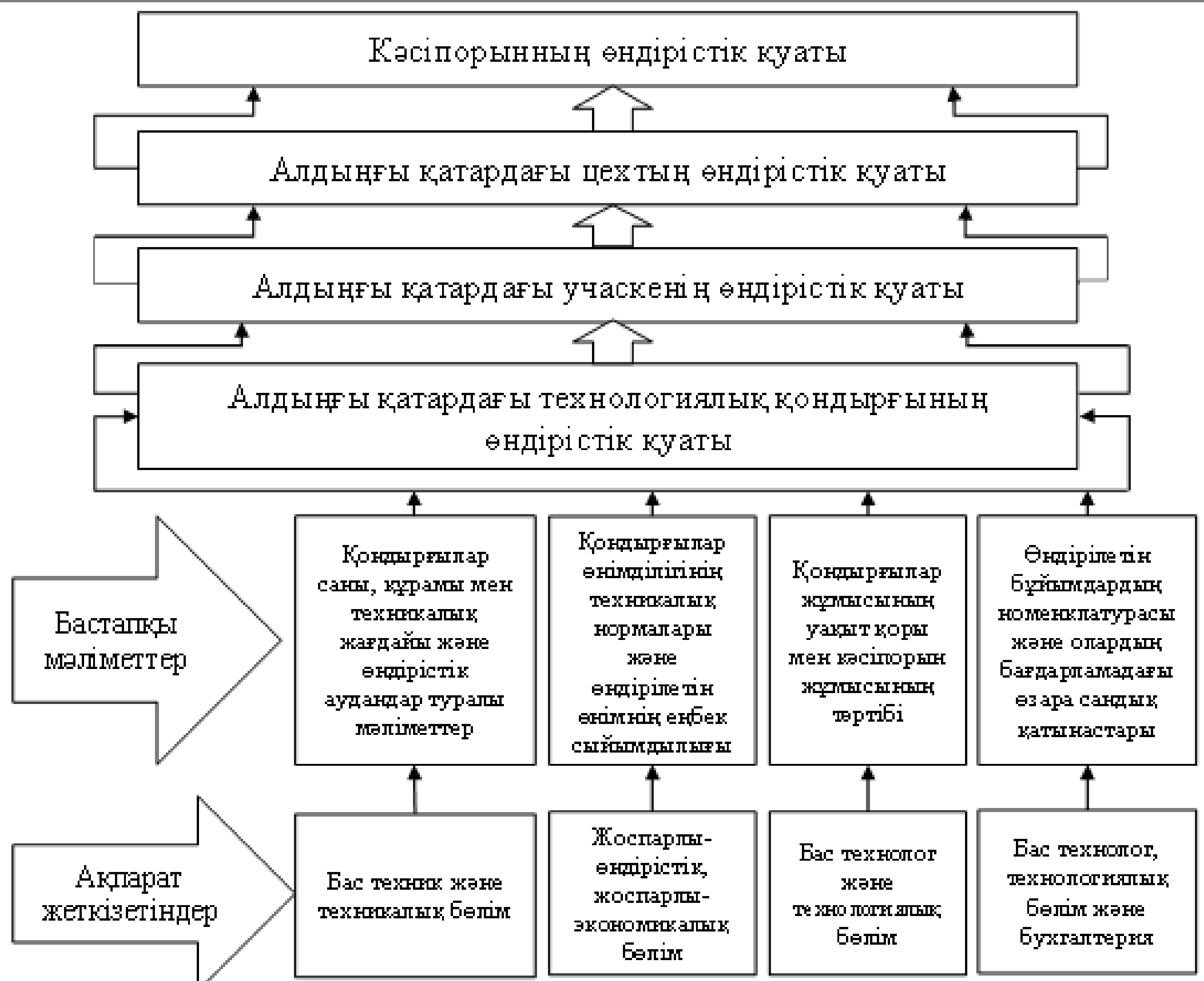
БЕЛГІЛІ БІР КӘСІПОРЫНМЕН
ТҰТЫНУШЫЛАРҒА ҰСЫНАТЫН
ӨНІМНІҢ БАРЛЫҚ АССОРТИМЕНТТІК
ТОПТАРЫ МЕН ӨНІМДЕРІНІҢ
ЖИЫНТЫҒЫ

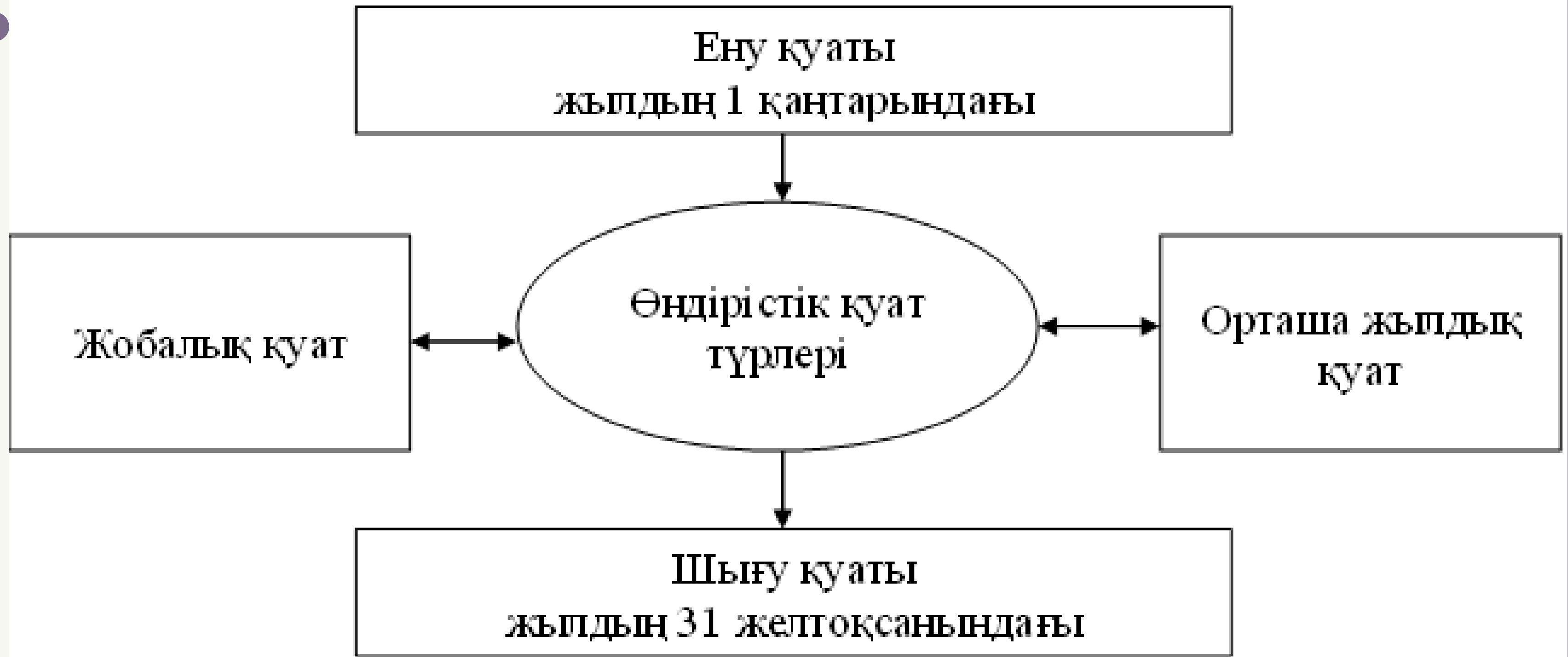

КӘСІПОРЫННЫҢ ӨНДІРІСТІК ҚУАТЫН ЕСЕПТЕУ АЛГОРИТМІ

“

КӘСІПОРЫННЫҢ ӨНДІРІСТІК
ҚУАТ ТҮРЛЕРІ

АҒЫМДАҒЫ ЖЫЛДЫҢ 1 ҚАҢТАРЫНДАҒЫ
НЕМЕСЕ НАҚТЫ КҮНДЕГІ КӘСІПОРЫННЫҢ
(ЦЕХТЫҢ, УЧАСКЕНІҢ) ӨНДІРІСТІК ҚУАТЫН
ҚАРАСТЫРАДЫ

ЖОСПАРЛЫ КЕЗЕҢ СОҢЫНДАҒЫ
КӘСІПОРЫННЫҢ (ЦЕХТЫҢ, УЧАСКЕНІҢ)
ӨНДІРІСТІК ҚУАТЫН АТАЙДЫ

КӘСІПОРЫН (ЦЕХ, УЧАСКЕ)
БОЙЫНША ӘРЕКЕТКЕ ЕНГІЗІЛГЕН,
БІРАҚ ИГЕРІЛМЕГЕН ҚУАТТАР

ЕСЕПТІ КЕЗЕҢ НЕМЕСЕ ЖЫЛ ІШІНДЕ
ОРТАША ЕСЕППЕН КӘСІПОРЫННЫҢ
(ЦЕХТЫҢ, УЧАСКЕНІҢ) ИЕЛІГІНДЕ БАР
ҚУАТ, ОЛ БАЛАНСТЫҚ ТӘСІЛМЕН
АНЫҚТАЛАДЫ

Ену қуаты

***Шығу қуаты
(Қи)***

***Жобалық
қуаты***

***Орташа
жылдық қуат
(Қорт)***

“ Кәсіпорын цехындағы бір технологиялық процесті жасайтын станоктер саны 130 бірлік. 1 қыркүйекте осындай тағы 55 станок өндіріске енгізілді, 1 тамыз айында 12 бірлік шығарылды.

Жыл ішіндегі жұмыс күні 261 күн, жұмыс 2 сменалық, смена ұзақтығы 8 сағат. Құрал жабдықтарды кесте бойынша жөндеуге байланысты тоқтату 8% құрайды. Бір станоктың өнімділігі сағатына 12 бөлшек өндіреді. Жыл ішіндегі өндіріс жоспары 2300800 бірлік.

Осы мәліметтердің негізінде цехтың өндірістік қуатын анықтаңыздар және қуатты пайдалану коэффициентін есептеңіздер.

Шешімі:

1) Жыл ішіндегі станоктың жұмыс уақытын анықтаймыз:

$$261 \times 2 \times 8 \times 0,92 = 3841,92 \text{ сағат}$$

2) Станоктардың орташа жылдық саны

$$130 + \frac{30 \times 4}{12} - \frac{12 \times 5}{12} = 135 \text{ станок}$$

3) Орташа жылдық қуатты, яғни жылына қанша бөлшек өндіретінін анықтаймыз:

$$135 \times 5 \times 3841,92 = 2593296 \text{ бөлшек}$$

4) Қуатты пайдалану коэффициенті

$$\frac{2300800}{2593296} = 0,89$$

Берілген мәліметтердің негізінде цехтың өндірістік қуаты 2593296 бөлшекке тең және қуатты пайдалану коэффициенті 0,89-ға (89%) тең.

***2 Кәсіпорынның
өндірістік
бағдарламасы:
мазмұны, өлшеу
тәсілдері мен
көрсеткіштері***

ӨНІМ ӨНДІРІСІНІН ЖОСПАРЫ (ӨНДІРІСТІК БАҒДАРЛАМА)

өнімнің сату көлемі,
номенклатурасы мен
ассортименті негізінде, оның
сапасы, одан түсетін пайда
мөлшері, рентабелділік деңгейі
негізінде, кәсіпорынның нарықтық
үлесінің мөлшерімен анықталады

-	дайын бұйымдар құны;
-	өздері өндірген жартылай фабрикаттар құны және қосымша цехтармен сырттағы тұтынушыларға өткізуге арналған өнімдер құны;
-	өз кәсіпорынының өнеркәсіптік емес шаруашылықтарына және күрделі құрылыстарына жөнелтілген өнімдері мен жартылай фабрикаттарының құны;
-	өз өндірісінде қолданылатын стандартты емес қондырғылар құны, олар кәсіпорынның негізгі қорларына енуі мүмкін немесе сыртқы тұтынушыларға өткізілуі мүмкін;
-	сыртқы тұтынушылардың тапсырыстары бойынша немесе өз кәсіпорынының өнеркәсіптік емес шаруашылықтары мен ұйымдары үшін өндірілген өнеркәсіптік сипаттағы жұмыстар мен қызмет түрлерінің құны

***Тауарлы өнім –
өткізулерге
арналған өнім,
жалпы және
өткізілген
өнімді
анықтау негізі***

“

Кәсіпорынның есепті жылдағы негізгі өнімі 65000 мың теңге, өндірістік сипаттағы қызметтер 6250 мың теңге құрады. Жартылай фабрикаттар құны 7550 мың теңге, оның 50%-ы өзіміздің өндірісіміз үшін қолданылатын болды.

Есепті жыл соңындағы аяқталмаған өндіріс көлемі 4900 мың теңгеге арытады. Кәсіпорын қоймасындағы дайын өнім қалдықтары есепті жыл басында 9300 мың теңге, ал сол кезеңнің жыл соңында 3920 мың теңге болады деп күтілуде. Материалдық шығындар мен амортизациялық аударымдар тауарлы өнімнің 57%-ын құрайды.

Осы мәліметтердің негізінде күтілетін тауарлы, жалты, өткізілген және таза өнім көлемін анықтау керек.

“

Шешімі:

$$Q_{\text{тауарлы}} = 65000 + 6250 + 7550 \times 0,5 = 75024 \text{ мың теңге}$$

$$Q_{\text{жалпы}} = 75025 + 7550 \times 0,5 + 4900 = 83700 \text{ мың теңге}$$

$$Q_{\text{өктіз}} = 75025 + (9300 - 3920) = 80405 \text{ мың теңге}$$

$$Q_{\text{газа}} = 0,43 \times 75025 = 32260,75 \text{ мың теңге}$$

**“Жалпы өнім – кәсіпорынның
нақты кезең ішіндегі өндірістік
қызметінің жалпы
нәтижесінің құны**

ЖАЛПЫ ӨНІМНІҢ ТАУАРЛЫ ӨНІМНЕН
ЕРЕКШЕЛІГІ ЖОСПАРЛЫ КЕЗЕҢ БАСЫНДАҒЫ
ЖӘНЕ СОҢЫНДАҒЫ АЯҚТАЛМАҒАН ӨНДІРІС
ҚАЛДЫҚТАРЫ ӨЗГЕРІСІНІҢ МӨЛШЕРІМЕН
АНЫҚТАЛАДЫ

ӨТКІЗІЛГЕН ӨНІМ – НАҚТЫ КЕЗЕҢДЕ
НАРЫҚҚА ЕНГЕН ЖӘНЕ
ТҰТЫНУШЫЛАРМЕН САТЫП
АЛЫНАТЫН ӨНІМ КӨЛЕМІНІҢ ҚҰНЫ

Көрсеткіштер	Өндіріс көлемі, дана	Өнім бірлігінің көтерме бағасы, теңге	Өндіріс көлемінің құны, мың теңге
А бұйымы	1200	120	
В бұйымы	500	81	
С бұйымы	980	98	
Дайын өнім қалдықтары			5,8
- жыл басындағы			3,0
- жыл соңындағы			

Берілген кесте мәліметтерінің негізінде өндірістік бағдарламаны есептеудегі тауарлы өнім мен өткізілген өнімді анықтау керек.

“

Шешімі:

Тауарлы өнім көлемін анықтаймыз:

$$T\Theta = 1200 \times 120 + 500 \times 81 + 980 \times 98 = 280540 \text{ теңге}$$

Өткізілген өнім көлемін анықтаймыз:

$$\Theta\Theta = 280540 + 5800 - 3000 = 283340 \text{ теңге}$$

“

Сұрақтарыңыз болса

+7 (701) 320-37-24

andabayeva.gulmira@kaznu.edu.kz

